

Az egész vita sarkpontja, mint az előző cikkemben is kiemeltém, a tervezett hatáskörátruházás kérdése, amit úgysem mi fogunk eldönteni.

Rochlitz Dezső.

Befejező közlemény az erdészeti közigazgatásról szóló vitához.

Azzal a szándékkal fogok hozzá dr. *Ajtai* kartársam legutóbbi cikkének megválaszolásához, hogy feleletem egyben záróköve is legyen az áldatlan utakra tévedt vitának.

Kartársam lapunk decemberi számában közölt válaszában „téves beállításait” kívánta legutóbb helyreigazítani.

Rövidség okáért és hogy a már kimerített vita folytatását elkerüljem, ezekre az ellentétes szemszögből tévesnek látszó beállításokra, összefoglaló méltatás nélkül mintegy mozaikszerűen egybeállítva terjeszkedek ki.

*

Az úgynevezett *korruptió* kérdésének kifogásolt felszíntartására nézve csak az a megjegyzésem, hogy elsőízben az *általánosságban* odavetett tarthatatlan vád kifogásolását ismertem kötelességemnek, másodízben az enyhíteni szándékolt vádnak nem szerencsés módon való tisztázása, illetőleg lényegében való fentartása adott okot arra, hogy a magam részéről ezzel a kérdéssel foglalkozzam.

Ugyanez a nem szerencsés védekezési mód nyújtott egészen természetes foggantyút ahhoz, hogy *Rochlitz Dezső* kartársunk ezt a kérdést az én hozzászólásomtól teljesen függetlenül érdemileg tárgyalja.

Ilyen előzmények után a felszíntartás igyekezetének vádja nem érinthet.

*

Csak röviden említem meg, hogy az erdészeti igazgatásról szóló új törvény előkészítése alkalmával egyrészt az érdekeltség meghallgatásának mellőzése, másrészt a hatáskörátruházás előzetes tisztázásának elmaradása nem annyira *szépséghiba*, mint *sarkalatos, alapvető mulasztás*, minek követ-

keztében a törvény természetsszerűen önmagában hordja a pusztulás csíráját.

*

Teljesen tisztában voltam és vagyok t. kartársam kifogástalan hazafias érzésével, de a területi integritásunk megdőltének, *mint indoknak* felhasználását elvi okokból kifogásoltam, különösen azért, mert ez az indok különösen abban a kellően ki nem fejtett alakban —, amelyben azt t. kartársaim elsőizben (1926 szeptember) alkalmazta —, valóban nem kívánatos félreértésre adott alkalmat, ezt pedig mindenesetre különösen ma, kerülni kell. Jóllehet, t. kartársaim ezt a homályos megokolást novemberi cikkében közelebbről megvilágította, mégis, *még ma is*, bármilyen vonatkozásban kifogásolnom kell ennek a gyászos indoknak *hangsúlyozását akkor*, amikor nemcsak reméljük, de remélni kötelességünk ennek az indoknak mielőbbi megszűnését. Másfelől — mert az erdő-törvény revíziójának szükségességénél a legfontosabb, valóban mélyreható indoknak közismert volta „*a magánerdők pusztításának megakadályozása*“ évtizedek törekvésének ki-jegecesedett eredményeként jelentkezett, amelyet éppen *Rochlitz* Dezsőnek 1918-ban megjelent, e téren alapvető tanulmánya fejezett ki legérthetőbben —, teljesen felesleges a kifogásolt indok *hangsúlyozása*.

Azt pedig ne vegye zokon tőlem t. kartársam, hogy akkor, amikor ő az erdő-törvény revíziójának szükségességénél a *reálpolitika* érvényesülését hirdeti, felhasználom a kínáló alkalmat arra, hogy a közelmúlt rendszerének egyik klasszikusan irreális módon megalkotott részlettörvényére hivatkozom. Ez ne fájjon t. kartársamnak, hiszen ebben teljesen ártatlan.

*

Az „*adott helyzetről*“ tett megjegyzésemmel majdnem így állunk.

Ugyanis a t. kartársam novemberi cikkében (446. l.) az erdészeti igazgatásról szóló törvényre vonatkozólag azt írja, hogy „helyesebb lett volna az életbeléptetéssel az erdő-törvény alaprendelkezéseinek módosítását is bevárni. Ez sem történt azonban meg, s *adott helyzettel* állunk szemben“ ... stb.

Miután annakidején jó magam egy külön ebből a célból kért kihallgatás során *személyesen* fejtettem ki a legilletéke-sebb helyen aggályaimat a törvény életbeléptetése esetén be-következendő súlyos bonyodalmakkal szemben és mivel a leg-illetékesebb tényezőnek külön figyelmébe ajánlottam, hogy ennél a kifejezetten erdészeti közigazgatási kérdésnél speciá-lisan hozzáértő, kívülálló, érdektelen szakértőket is (neveket is említettem) hallgasson meg, — a magam részéről — t. kar-társaimmal szemben az *adott helyzetet* tényként elfogadom, — ellenben a felelős tényezők védelméül *indokként, érvként* semmiesetre se vagyok hajlandó elismerni.

*

Kartársam november havi (447. l.) cikkében az ú. n. *Horváth S.-féle törvénytervezet* erdőfentartásra vonatkozó részét illetően egyoldalúan megjegyzi: „hogy annak rendelkezéseit *közvéleményünk* elejtette“.

Miután a *közvélemény* a Horváth S.-féle törvényterve-zetet nem is ismeri, s miután a nagyközönségnek egyáltalán nincs tudomása arról, hogy a *Horváth S.-féle törvénytervezet* elkészítése óta az erdőfentartásra vonatkozó részlettörvény más alakban elkészült volna, a *közvéleménynek* módjában se volt még e felett napirendre térni.

Jóllehet teljesen egyetértek abban t. kartársammal, hogy ez a törvénytervezet bizonyos tekintetben idejét multa, a fentidézett megállapítás váltotta ki belőlem annak kiélezett hangsúlyozását, hogy a tervezetben felhalmozott rendkívüli értékes anyag felett nem térhet napirendre a *közvélemény*.

*

Dr. *Ajtai* kartársam 1926 novemberi (448. l.) cikkében az önkormányzat és az államigazgatás kapcsolatának boncolása után az erdőrendészeti igazgatásra nézve a következőket álla-pítja meg: „Ezzel szemben az erdőrendészeti igazgatásnál a *legtöbb esetben* nem helyi közösségi érdekek, hanem *csupán* az egyesnek érdeke, az önérdek áll az országos érdekekkel, a közérdekkel szemben, ahol az önkormányzatnak konkrét ügy-*intézéssel* való felruházása már nem indokolható s éppen azzal ejtenénk sebet az önkormányzat méltóságán, ha felada-tát az önérdek védelmében vélnénk feltalálni. Nincsen tehát

önkormányzati érdek, amely a hatáskörátruházással sértve volna“.

Erre a fejtegetésre egy közbevetett mondat alakjában azt jegyeztem meg, hogy itt (t. i. általánosságban) szó se lehet *önérdek védelméről*, nemkülönben kételyeim merültek fel aziránt, hogy mily alapon tételezi fel t. kartársam a vármegyei törvényhatóságokról azt, hogy ténykedésük legtöbb esetben az önérdek védelmében merülhet ki?

Kartársam itt félreértésre, félreértésen alapuló ténymegállapításra hivatkozik.

Elsősorban itt kiegészítendőnek tartom az idézett ténymegállapításnak azt a részét, hogy „az erdőrendészeti igazgatásnál a *legtöbb esetben* nem helyi közösségi érdekek, hanem csupán egyesek érdeke, az önérdek áll az országos érdekekkel szemben“, azzal az igen fontos ténnyel, hogy az egyesnek jogosulatlan érdeke *nemcsak az országos érdekekkel, hanem a helyi közösségi érdekekkel ugyanilyen ellentétben áll.*

Már pedig, ki lehet hivatottabb védelmezője a helyi közösségi érdekeknek, mint a vármegye, az a kis ország, amely a maga területén mintegy állam az államban.

Vagy kétségbe vonható-e az, hogy pl. X. vármegye területén a kopárterületek keletkezésének megakadályozása kizárólagos országos érdek, hogy ehhez a vármegyének absolute semmi érdeke nem fűződik? stb. . .

Következik tehát, hogy t. kartársamnak máris nem lehet helytálló a közelebről meg nem okolt következtetése sem, hogy „az erdőrendészeti igazgatásnál az önkormányzatnak konkrét ügyintézéssel való felruháza már nem indokolható“.

A felhozott példa ennek a következtetésnek pontosan az ellenkezőjét igazolja, nemkülönben megcáfolja azt a végkonkluziót, hogy „nincsen tehát önkormányzati érdek, amely a hatáskörátruházással sértve volna“.

Igen is jogaiban sérti az önkormányzat méltóságát, ha megfosztjuk olyan közérdekű közreműködéstől, amely elsősorban helyi közösségi érdekek védelmét célozza, amely jogokat mondjuk, több mint évszázad óta gyakorolt. A jogosulatlan önérdekekkel a helyi közösségi és az országos érdek egyaránt szemben áll. A gyakorlatban a helyi közösségi érdek

és az országos érdek a legtöbb esetben szét nem választható s így semmi értelme annak, hogy közügyek mikénti intézésének módját ilyen ingatag elméleti alapra helyezzük, amely eljárás újabb tengeri kígyók tömegeit szülné a hatásköri összeköttetéseknek.

Örömmel állapítom meg, hogy végeredményben *Ajtai* kartársam is azt az elvi álláspontot foglalja el, hogy az önkormányzat az államigazgatásba bevonandó.

Ha ez így van, akkor ennek az önkormányzati szervnek hatáskörét sem lehet elvonni, ha pedig ezt nem lehet tenni, *sürgősen vissza kell térnünk arról a helytelen új vágányról, amelyre az erdészeti igazgatásról szóló törvény megalkotása következtében kerültünk.*

Nem áll módomban t. kartársamat a közszolgálati ágazatoktól idegen munkaterületeire követni.

Nemkülönben az a megállapítása sem lep meg, mely szerint az erdőrendészeti igazgatás az önkormányzati élettel nem áll szorosabb kapcsolatban.

Ez utóbbinak okát azonban nem az erdőrendészeti ügyek természetben vagy a régi rendszer helytelenségében, hanem abban vélem feltalálni, hogy a mi egyébként kifogástalan régi rendszerünk tulajdonképpen *csírájában mostohán lett megalapozva, évtizedeken át fejlődésében meg volt akasztva, végül visszafojtva és elgáncsolva.*

Ilyen körülmények között szinte csoda, hogy a kapcsolat olyan, mint amilyen ma, illetőleg mint amilyen legutóbb volt. Meggyőződésem, hogyha az alapjaiban helyesen lefektetett régi kir. erdőfelügyelőségi rendszert tökéletesen kiépítjük, a kifogásolt kapcsolat is sokkal bensőbb lesz.

*

Dr. *Ajtai* kartársam a gyakorlat útmutatásából kiindulva megállapítja mindezek után, hogy „az önkormányzati elv sem csúcsosodhatik ki abban, hogy a végrehajtó hatalom egészben az önkormányzat kezébe legyen letéve, hiszen akkor az alsóbb tagozatokban állami izgatásra egyáltalában nem is volna szükség.

Itt ki kell térnem kissé, mert bizonyítani kívánom, hogy

erdészeti közigazgatásunk egész rendszere helytelen irányban tolódott el s ennek a megállapításnak a mai helyzettel való összemérése torzképet mutatna!

Kartársam is beismeri, hogy az önkormányzat az államigazgatásba bevonandó, vagyis ezzel elismerte azt is, hogy az alsófokú közigazgatási erdészeti hatóság csakis a régi közig. biz. gazdasági albizottág lehet, amelyet a föld színéről eltüntetni nem lehet és nem is szabad.

Több alsófokú fórumra absolute szükség nincs. A mi törekvésünk e téren csak egy lehet: intézményesen biztosítani ebben az alsófokú közigazgatási hatóságban a *szakértelem* érvényesülését, másfelől az alsófokú fórum legfontosabb szereplőjét, az államigazgatásnak és önkormányzatnak összekötő kapcsát, a királyi erdőfelügyelőt személyében helyesen megválasztani, olyan feladatkörrel (kerülettel ellátni), amelyben teendőinek valóban meg is felelhet, olyan szakértőszemélyzetet biztosítani részére, amelyekkel a modern erdőgazdaságnak sokkal komplikáltabb feladatait is akadálytalanul elláthatja.

Más természetű alsófokú tagozatra, helyesen kiépített erdészeti közigazgatásban valóban nincs szükség.

Nincs szükség, mert a *többi feladat lényegében nem közigazgatási, hanem erdőgazdasági* feladat.

Tipikusan gazdasági feladat az, amit a *m. kir erdőkincstár* személyzete végez.

A multban sem volt szükség, most sem szükséges, hogy a magyar állam *magángazdaság jellegével bíró üzemének tisztviselői közigazgatási teendőkkel terheltessenek.* Ez a két funkció elvileg összeférhetetlen. Semmiféle gazdasági tényező ön-önmaga gazdálkodását a közérdek szempontjából nem ellenőrizheti.

A régi m. kir. állami erdőhivatali (köznyelven községi erdészeti) szolgálat természeténél fogva egy fokkal közelebb áll a közigazgatáshoz, de tulajdonképpen gyökerében ezt a szolgálatot sem szabadna közigazgatási szolgálattá fejleszteni, mert elvileg — ha nem is olyan mértékben — az inkompatibilitás esete itt is fennáll.

Lényegében ma is fennáll, de még inkább nyilvánvalóvá

lesz az, ha a régi erdőtörvény revíziója, illetőleg az erdőfenntartási törvény megalkotása keretében sikerül az 1879. évi XXXI. t.-c. 17. §-ában foglalt megkülönböztetést megszüntetni, s minden néven nevezendő erdőnek üzemtervszerű és szakszerű kezelését biztosítani. Az állami kezelés tényét lényegileg nem kényszerintézkedésnek, hanem az állam közérdekű, rentabilitás szempontjából is megalapozott önzetlen vállalkozásának kellene tekintenünk, azzal a nemes céllal, hogy megkönnyítse mindazon erdőbirtokosok (főleg kisbirtokosok) erdeinek szakszerű kezelését, akik erdejük csekély jövedelmezőségét tekintve *nem képesek* külön személyzetet tartani, illetőleg a szakszerű kezelést önerejükől biztosítani.

Ez esetben csakis akkor lenne köteles *bárki is* erdejét állami kezelésbe adni, ha nem képes a törvényben előírandó szakszerű kezelésről gondoskodni.

Ilyen körülmények között az állami kezelés éppen olyan kezeléssé alakulhatna, *valódi gazdálkodássá* fejlődhetne — mint például a kincstári gazdálkodás, azzal a különbséggel, hogy sokkal mostohább körülmények között, mint a kincstári. Mindenesetre rendkívül szép feladatkör áll ez előtt a szintén mellőzött intézmény előtt!

A valódi közigazgatási erdészeti szolgálatot kizárólag a kir. erdőfelügyelőnek és személyzetének kellene végeznie, akinek viszont kezelési teendőket nyakába varrni szintén nem lehet.

Véleményem szerint ez volna a valóban egyszerű, az önkormányzattal harmonikus, gyors, hatékony, olcsó, eredményes erdészeti közigazgatás, míg a másik két nagy munkaterületen helyezkednének el a gyakorlati erdőgazdasággal, *produktív* gazdálkodással foglalkozó szakemberek.

Ezzel az egyszerű munkamegosztással és tisztázott hatáskörrel szemben, ma mindenki közigazgat, mindenki ellenőriz és a rendszer következtében aránylag kevesen végezhetnek valóban produktív munkát.

Nem tartozik ide, de ha már itt vagyunk, talán célirányos lesz, ha pár sorral arra is rámutatok, hogy miként lehetne a mai tarthatatlan helyzetből *rázkódtatás nélkül és gyorsan* áttérni a helyes útra.

Ezt még a mai tisztviselői létszámmal is sikerrel meg lehetne oldani.

a) *Első teendő volna a kincstári erdőigazgatóságokat régi szerepkörüknek visszaadni, s azokat minden további nélkül a közgazgatásból kikapcsolni.*

b) A mai — mondjuk hat — erdőigazgatóságot — ha úgy tetszik, címének meghagyása mellett *kizárólag arra a szerepkörre szorítani, amit azelőtt hazánk érintetlen területén a 43 állami erdőhivatal látott el, azzal a különbséggel, hogy azok az adminisztrációs feladatok (a kir. erdőfelügyelőségeket kivéve), amelyekkel legutóbb megbizattak, ügykörében meghagyhatók lennének.*

Az erdőigazgatóságok központjából esetleg elvonható személyzet egy része *inkább a mai állami erdőhivatali kerületek helyesebb beosztására, dolgozó szervek szaporítására volna fordítandó.*

Az Alföldfásítás végrehajtása, mint kifejezetten gazdasági teendő ennek a szervnek az ügykörébe volna utalandó.

c) *A régi királyi erdőfelügyelői intézmény teljes önállósággal, megfelelő kerületi beosztással és szakértői személyzettel újból felállítandó.*

Véleményem szerint mindez a még mindig hiányzó és égetően sürgős erdőtörvény (erdőfentartási rész) revíziójának keretében minden presztizs-kérdés nélkül keresztülvihető volna.

Egy kardesapással meg lehetne szüntetni a mai áldatlan állapotokat; mindenki tisztában volna hatáskörével és feladataival.

Ugyanezzel a kardesapással meg volna oldva a ma állás nélkül, munkanélkül tengődő szerencsétlen kartársaink hasznos foglalkoztatása, mert az ország eddig szakszerűtlenül kezelt erdeinek berendezése átmenetileg olyan horribilis, a közjó szempontjából nagyfontosságú tömegmunkát zúdítana a szakemberek nyakába, hogy kivétel nélkül minden szaktársunk komoly munkához juthatna.

Az időpontnak talán ez a tizenkettedik órája, mert ma még az erdőbirtokos-osztály *mindenesetre szívesebben hajtja*

fejét meg egy józan üzemtervszerű kötelezettség előtt, mint a háborús időkre készített, annak céljait pillanatnyilag betöltő, de teljesen ingatag alapokon nyugvó 3296—1918. M. E. rendelet intézkedései előtt.

Ezt a 3296—1918. M. E. rendeletet a lehető legsürgősebben törvényes intézkedéssel kell kiváltani.

*

Dr. Ajtai kartársamnak a közizg. biz. gazd. albizottsági tagok érdekeltségénél felemlített azt a mindenesetre túlhatott aggodalmát, hogy „a nagyobb erdőgazdaságokat az érdekek közössége kétségtelenül szoros egységgé kovácsolja össze, s így az érdekeltség esetenkénti elmellőzésétől eredményt nem remél” — nem osztom.

Elvégre ne tekintsük az erdőbirtokosokat *hivatalból az erdők ellenségének*.

Nekem ellenkező tapasztalataim vannak. Ismerek nem egy olyan lelkes erdész erdőbirtokost, akinek nyugodtan kezébe merném adni az erdészeti közigazgatás fővezetését is.

A magam részéről egyenesen súlyt helyeznék arra, hogy az elsőfokú közigazgatási hatóságnál az ilyen típusú erdőbirtokos mindenkor képviselve legyen. Egészen egészséges dolognak tartom, hogy a való életben mozgó, bizonyos vonatkozásban reálisabban gondolkozó, autodidakta erdőbirtokos, ha kell, — mintegy természetes ellensúlyozója legyen a bürokratikus felfogásnak.

Ebben a — ha úgy tetszik — t. kartársam hangsúlyozása szerint *kollégiális* tanácsban mérje össze — a köz érdekében — erejét az élet iskoláját saját verejtékével kijárt erdőbirtokos és a jól képzett szakember. Az eredménytől nem félek.

*

T. kartársam utalt egy helyen a lapunkban hat évvel ezelőtt megjelent arra a cikkre, amely később egyik fejezetként egy olyan könyvbe vétetett be, amelyet a Tudományos Akadémia pályadíjra tartott érdemesnek.

Jóllehet ezekben a speciális erdészeti közigazgatási kérdésekben — bármily magasan áll is előttem a Magyar Tudományos Akadémia ítélezése —, perdöntő bizonyítékként nem

mertem volna hivatkozni a Magyar Tudományos Akadémiára, *mint szakértő testületre* — ezuttal mégis ugyanilyen joggal tudatosan ugyanabba a hibába esem és egy ugyanott-megjelent közleményre hivatkozom, melynek idevágó sorait a következtesség elvére való utalással t. kartársam figyelmébe ajánlom:

„Egy országos erdőgazdasági tanácsra gondolok, amelyben helyet találnának az ország legjobb szakértői és a rokonszalmák köréből és helyet találnának az erdőbirtokosságnak képviselői is, hogy ezzel az érdekképviselést s vele a birtokosság álláspontja is megfelelő alakban érvényre jusson“.

Ha ebben a legmagasabb kollégialis tanácsban is helyénvaló volt a „szoros egységgé összekovácsolt erdőbirtokosság“ képviselőjének jelenléte, úgy talán az alsófokú erdészeti hatóság ártalmára se lesz az, ha abban az erdőbirtokosság képviselőjének helyét megtartjuk.

*

A tanácsok kérdésére csak annyit, hogy *tanács* és intézkedési jogkörrel bíró *bizottság* között ma is lényeges különbséget látok és hogy a tanácsai intézmény hátrányait mindenestre kisebb mérvben találhatni fel a közigi. biz. gazdasági albizottságban, amely bizottság számra nézve csekély számú, különféle felfogású — tehát különféle szempontok megvilágítására inkább alkalmas, egymással semmiféle szolgálati viszonyban nem álló és összeségükben tényleges hatáskörrel rendelkező tagakból áll, — mint az erdőigazgatóságok keretében nagyobb számú, azonos képzettségű, szolgálati függőségben levő és hatáskörnélküli tagokból álló kollégialis tanácsban.

*

A decentralizáció kérdésére óhajtok még kitérni, amit t. kartársam különös figyelmembe ajánlott.

Először is a mai „az úgynevezett alsófokon centralizált decentralizációért nem t. kartársamat okolom, s amikor a mai erdőigazgatóságokat hatáskörnélküli bürokratikus intézményeknek nevezi, *tökéletesen egyetértünk*.

Teljesen ellentétben állok ellenben azzal a felfogásával, mely szerint tagadja, hogy decentralizáció kérdése az önkormányzat keretében megoldható volna.

Ha egyszer meg van a decentralizáció lehetősége az erdőrendészeti hatáskörrel felruházandó kollégialis alapon szervezett erdőigazgatósági tanácsoknál — mint ezt kartársam megállapítja —, úgy egészen bizonyosan ugyanezen lehetőség fennáll az erdőrendészeti hatáskörrel régóta vagy még mindig rendelkező, kartársam szerint szintén kollégialis: közig. biz. gazd. albizottságánál is.

Ilyen vonatkozásban a két testület között nem lehet különbség.

Valóban szükség van decentralizációra, *ki kell még jobban szélesíteni az elsőfokú erdőrendészeti hatóság jogkörét*, mert a kir. erdőfelügyelő jelenléte minden tekintetben elegendő biztosítéknak kell hogy tekintessék, mint ahogy a multban is mindenkor elegendő biztosíték volt.

Amennyiben pedig bármikor felmerülne annak szüksége, hogy a kir. erdőfelügyelőségek *egységesen* irányíttassanak avagy ellenőriztessenek, ez az irányítás kizárólag egy helyről, a másodfokú erdészeti hatóság illetékes ügyosztályából indulhatna ki.

*

Kartársam egy megjegyzés keretében az O. E. E. ez ügybeni szerepét is érinti.

Engedje meg, hogy a közbéke és nyugalom kedvéért a közelebbi megokolást és részletezést elmellőzhessem, s csupán a legelső cikkemnek idevonatkozó részét idézzem emlékébe, mely szerint az O. E. E. igazgatóválasztmányának idővágó határozata annakidején emígyen szólt:

„Teljesen lehetetlenség az egyébként is fontos, a magyar erdőgazdaság jövőjét befolyásoló törvényjavaslatokat ily rövid idő alatt (3 nap alatt!) tanulmányozni, megfontolni, róluk komoly véleményt mondani s azt írásba foglalva előterjeszteni.“

*

Amikor úgyis — mint e lapok szerkesztője a vitát lezárom, ismételten elnézését kérem t. olvasóközönségünknek az akaratlanul hosszúra nyult, nem egy részletében ismétlésekbe bocsátkozó vitának.

Tudom, sokaknak unalmas, másoknak terhes volt a vitának figyelemmelkísérése, de ha egyéb eredménye eddig nem is volt, annyi bizonyos, hogy *ráterelte az érdeklődést az erdészeti közigazgatás mai áldatlan helyzetére* és az ellentétes érvelések tisztító tűzében mindenkinek módjában van véleményét megalkotni a helyzetről és további teendőkről.

Köszönő szavam van még egyfelől nagyrabecsült fegyvertársamhoz, aki nem átalotta jól megérdemelt nyugalmát a közjó érdekében pillanatnyilag megzavarni, nemkülönben elismeréssel tartozom vitázó ellenfelemnek is, mert önzetlenül vállalkozott erre a rendkívül terhes feladatra, s széleskörű jogi ismeretekről tanuskodó érdekes fejtegetéseivel az ügyet mindenestre szolgálta.

Erről a helyről kérem őt, ne tekintse vitát bezáró eljárásomat vele szemben igazságtalan eljárásnak, mert elvégre a felvetett kérdések többszöri kimerítő kifejtése után a máris veszélyes terepünkre közeledő vitát valamelyik oldalon egyszer csak le kellett zárnom.

Czillinger János.

